

Nr 204.

Av herr **Svensson, Martin, m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av planmässigt sparande samt inrättande av en statens bosättningslånefond m. m.*

Det förslag om statliga bosättningslån åt nygifta, som Kungl. Maj:ts framlagt i propositionen nr 41, åsyftar att tillgodose ett enligt vår mening behjärtansvärt behov. På grund av det samband, som finnes mellan äktenskapsbildning och nativitet, kan en i lämpliga och kloka former avvägd långivning åt nygifta genom att främja äktenskapsbildningen även tänkas något påverka nativiteten och i vart fall för många skötsamma och sparsamma vara en välbekommen hjälp vid bosättningen. Med all sannolikhet kommer den tänkta låneformen att utnyttjas ej blott av mindre bemedlade personer i arbetare-, småbrukare- och tjänstemannaklasserna, vilka ej förfoga över tillräckliga besparingar, utan även av många akademiskt utbildade, vilka ådragit sig stora studieskulder och därför i första hand måste använda eventuella överskott av löneinkomsten till räntor och amorteringar.

Å andra sidan är det uppenbart, att denna låneverksamhet generöst bedriven kan skapa en kategori låntagare, som frestas tillvarataga bosättningslånens möjligheter just därför att de av andra lånegivande betraktas som mindre förtroendeingivande eller kreditvärdiga. Uppstår en alltför stor eftergivenhet mot låntagare vid deras fullgörande av amorteringar och andra låneförpliktelser kan den uppfattningen lätt bli gängse, att bosättningslånen ej äro att betrakta som vanliga lån och att möjligheterna till efterskänkande av räntor eller avbetalningar därför anses böra utnyttjas. När regeringen i propositionen fördelat det för låneverksamheten äskade anslaget å 2 milj. kronor, med 1.5 milj. kronor på kapitalökningsbudgeten och 0.5 milj. kronor på skattebudgeten, framgår ej fullt tydligt av propositionen, om regeringen räknar med att skattebeloppet å en halv miljon kronor huvudsakligast motsvara förluster, uppståndna genom efterskänkande av lån, eller verkligen motsvarar förluster, uppkomna till följd av låntagarnas bristfälliga fullgörande av låneförpliktelserna. Vi vilja starkt understryka vikten av att riksdagen vid föreskrivandet av regler för lånegivningen inskräper, hurusom bosättningslånen icke utan socialt eller befolkningspolitiskt betingade skäl få bli föremål för efterskänkande eller eftergifter i fråga om låneförpliktelserna.

Medan vi sålunda intet ha att erinra mot en i sunda former bedriven statlig bosättningslånerörelse, kunna vi däremot varken finna det nödvändigt eller ändamålsenligt att för detta syfte inrätta särskilda länsnämnder. Enligt regeringsförslaget skall låneverksamheten handhavas av särskilda bosättningslånenämnder för varje län och dessutom för varje stad, som ej del-

tar i landsting; nämnderna skola samarbeta med s. k. ortsbud (kommunalnämnds- eller drätselkamarordförande); för verksamheten skall uppläggas en särskild fond, varur medel skola utbetalas genom postverket, och verksamheten har till yttermera visso underordnats Kungl. Maj:t såsom högsta besvärinstans. Redan tanken att för detta relativt begränsade ändamål lägga en ny social nämnd till alla redan bestående måste ingiva betänkligheter, så splittat som vårt sociala organisationsväsende är och så ofta som icke minst riksdagen givit uttryck åt kravet på ett rationellare socialt organisations- och nämndväsende. Dessutom torde kostnaderna för dessa nämnder, d. v. s. utgifterna för dag- och resetraktamenten, ej stå i rimlig proportion till lånerörelsens omfattning; ett enda sammanträde, vid vilket kanske blott ett par lån om tillsammans ett par tusen kronor beviljas, kan mycket väl tänkas kosta inemot 100 kronor, och enligt regeringens egna anslagsberäkningar (30,000 kronor till nämnderna, 12,000 kronor till postverket och minst 8,000 kronor till ortsbuden, det sistnämnda beloppet erlagt av låntagarna genom avgifter) skulle administrationskostnaderna motsvara ett så högt belopp som minst 2.5 procent av lånesumman. Framför allt kan man med fog fråga sig, om postsparbanken kan vara det lämpligaste organet att handha en utlåningsrörelse av ifrågavarande slag, som hittills icke ingått i postväsendets verksamhet utan tvärtom ställer detsamma inför helt nya uppgifter. Särskilt frågar man sig, hur postverket skulle organisera denna utlånings-, skuldbetalnings- och indrivningsverksamhet och om postpersonalen på kontoren landet runt härvid skulle medverka. Överhuvud kan uppdelningen av lånerörelsens handhavande och skötsel på bosättningslånenämnderna i länen och generalpoststyrelsen varken betraktas såsom någon praktisk eller billig lösning av organisationsproblemet.

Det rimligaste synes oss vara att man för ifrågavarande uppgift sökte anlita de vanliga kreditinstitutionerna i landet. De enskilda sparbankerna, affärsbankerna och riksbanken med sin dagliga utlåningspraktik måste anses äga helt andra förutsättningar än postsparbanken att handha denna låneverksamhet, särskilt om hänsyn tages till deras lokala förankring, filialkontor eller lokalombud i åtanke. Så stor som tvekan på många håll varit inför tillskapandet av särskilda låneorgan, borde det enligt vår mening ligga närmast till hands att för ifrågavarande nya låneverksamhet åtminstone försöksvis anlita de redan bestående och för denna uppgift naturliga kreditorganisationerna, varvid postsparbanken eventuellt skulle kunna ifrågakomma vid sparbankernas, affärsbankernas och riksbankens sida. Så långt man av Svenska Bankföreningens yttrande kan döma skulle affärsbankerna vara villiga att trots förlustrisker och trots alla därmed förenade besvär ställa sig utan särskild ersättning till förfogande för denna låneverksamhet, och det finnes grundad anledning att antaga, att sparbankerna skulle intaga samma ståndpunkt.

Huru en låneverksamhet, baserad på bankernas medverkan och handhavd utan att någon särskild bosättningslånenämnd i varje län eller större stad tillskapas, i detalj lämpligen bör utformas torde här endast i korthet behöva

beröras. Den första åtgärden vore att Kungl. Maj:t träffade en överenskommelse med de banker eller eventuellt bankorganisationer, som ville medverka vid utlämnandet av statliga bosättningslån, och sedan avtal slutits om de villkor, som från ömse håll kunna uppställas, låte auktorisera vederbörande banker eller bankkontor såsom organ för denna låneverksamhet. Sedan en låneansökan ingivits till ortsombudet och denne företagit erforderliga undersökningar, hade han att med eget yttrande vidarebefordra ansökningen till någon av ortens auktoriserade banker eller bankfilialer. Ingåves låneansökan direkt till bankföretaget, skulle banken ha att i och för yttrande remittera ansökan till ortsombudet. Vederbörande bankföretag hade sedan att inom ramen för de för bosättningslånen gällande föreskrifterna ta ställning till frågan, om lån skulle beviljas eller ej, samt att, därest lån beviljats och utlämnats, tillse, att räntor och avbetalningar vederbörligen fullgjordes till dess lånet antingen likviderats eller beslut om efterskänkande träffats. I likhet med vad Svenska Bankföreningen i sitt yttrande föreslagit förutsätta vi att eventuell förlust å lån enligt lämplig befunnen proportion delas mellan kreditinstitutionen och staten. Vid bedömandet av frågor om efterskänkande av lån borde dock banken ha att samråda med någon lämplig statlig myndighet eller eventuellt någon för detta ändamål särskilt förordnad person, och i dylika fall måste det väl anses oundvikligt att staten helt övertog detta slags förluster.

Någon ändring av de i propositionen föreslagna bestämmelserna om bosättningslånen maximala storlek eller om lånetiden finna vi varken av organisationens förändring eller andra skäl påkallad. Ej heller anse vi, att kravet på säkerhet skall ökas dithän, att personlig borgen skulle av låneansökanden behöva presteras; ortsombudets intyg om vederbörandes skötsamhet och sparsamhet samt bankens på annat sätt vunna uppfattning om dennes personliga kreditvärdighet böra utom i särskilda fall kunna anses tillräckliga. Vid fullgörandet av låneförpliktelse skulle den kreditgivande institutionen i enlighet med lånens syftemål i ömmande fall eller där annars särskild anledning funnes förfara med försiktighet och hänsynsfullhet, medan förfarandet gentemot uppenbart försumliga givetvis bör vara bankmässigt. Såsom en garanti för att de sociala synpunkterna skola beaktas borde i förordningen stadgas förpliktelse för bankerna att samråda med ortsombudet innan åtgärd vidtages för indrivning av förfallna annuiteter. Som grund för efterskänkande av lån borde i första hand angivas t. ex. mannens dödsfall, kronisk sjukdom eller irakad invaliditet; värt att undersöka och närmare pröva vore även, huruvida och i vilken utsträckning förekomsten av två eller flera barnfödslar i låntagarens familj under lånetiden och den därmed stegrade försörjningsbördan borde vara anledning till viss avskrivning av lånet.

Kungl. Maj:t har trots uppenbarlig tvekan tillsvidare icke funnit sig böra föreslå utvidgning av indrivningsmöjligheterna. I en särskild motion hemställa vi, att riksdagen för sin del omedelbart måtte besluta att göra sådant tillägg till lagstiftningen om införsel i lön, att detta institut måtte kunna tillämpas mot försumliga låntagare. Vi betona uttryckligen, att vi därmed icke

åsyfta att göra det möjligt för bankerna att under alla förhållanden taga ut sin rätt. Tvärtom inskräpa vi ånyo, att det ligger i denna låneforms natur att hänsyn skall tagas till låntagares iråkade svårigheter eller oförmåga att trots redbara ansträngningar kunna fullgöra sina förbindelser. Å andra sidan måste icke minst i statsverkets intresse möjlighet skapas för banken att gentemot en uppenbart misskötsam låntagare kunna trygga sin fordran, och då utmätning i de allra flesta fallen ej torde vara tänkbar synes endast systemet med införsel i lön vara ett effektivt medel.

För att möjliggöra att en låneverksamhet, organiserad enligt här uppdrag-
na riktlinjer, utan uppskov skall kunna igångsättas, föreslå vi i en tredje motion sådan ändring i gällande banklagstiftning, att bosättningslån må kunna utlämnas utan att eljest föreskrivna krav på säkerhet behöva uppfyllas.

Nödiga detaljbestämmelser angående förhållandet mellan staten och bankerna torde ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda eller genom avtal reglera inom ramen för de direktiv, som riksdagen uppställer.

Vad anslagsfrågan angår skulle ett bifall till vårt förslag medföra, dels att de av Kungl. Maj:t begärda administrationsanslagen å tillhopa 42,000 kronor åtminstone till stor del bleve överflödiga, dels att anslaget å kapital-
ökningsbudgeten å 1.5 milj. kr. helt bortföle. Däremot skulle behovet av anslag till täckande av låneförluster, av Kungl. Maj:t beräknat till 0.5 milj. kr., kvarstå. Utan att för vår del åsyfta någon inskränkning i låneverksamhetens tilltänkta omfattning anse vi dock med hänsyn till den minskade risk för statsverket, som ett bifall till vårt förslag skulle leda till, liksom av andra skäl att det därför erforderliga anslagsbeloppet åtminstone under första året borde kunna begränsas till 250,000 kronor.

Med hänvisning till ovanstående och till samtidigt avlämnade följdmotioner hemställa vi,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 41 i den del, denna berör frågan om inrättande av en statens bosättningslånefond, måtte vidtaga de organisatoriska förändringar, som här ovan skisserats, och de nedsättningar av de statliga anslagsbeloppen, som utan inskränkning av låneverksamhetens omfattning genom de föreslagna organisatoriska förändringarna möjliggöras.

Stockholm den 9 februari 1937.

M. Svensson.

Axel Mannerskantz.

Fritiof Domö.

Gustaf Velander.

Eilif Sylwan.

C. Fr. Carlström.

Ivar Ekströmer.

Bilaga.

Till Konungen.

Styrelsen för Svenska Bankföreningen har genom remiss den 21 dennes beretts tillfälle att avgiva yttrande i anledning av befolkningskommissionens betänkande angående dels planmässigt sparande och dels statliga bosättningslån.

Med erinran att styrelsen den 20 sistlidne december avgivit utlåtande över bostadsproduktionssakkunnigas betänkande med förslag till lag om sparföreningar m. m. och under återopande av vad i sagda utlåtande anförts får styrelsen i anledning av den nu föreliggande remissen i underdanighet anföra följande.

Det förslag rörande uppmuntran av planmässigt sparande hos ungdomen, vilket av kommissionen framlägges, vilar enligt styrelsens mening på riktiga grunder och är på lämpligt sätt utformat. Kommissionen har helt tagit avstånd från det av bostadsproduktionssakkunniga föreslagna systemet och ägnar detsamma en kritik, som i väsentliga delar upptager enahanda synpunkter, åt vilka styrelsen i sitt förenämnda utlåtande givit uttryck. Att kommissionens förslag, sådant det framlagts, icke är i sina detaljer utarbetat, anser styrelsen vara en fördel. Frihet bör finnas till variationer av olika slag. Att sparbankerna med sin särskilda struktur och sin utslutande på en enhetligt gestaltad motboksräkning vilande inlåning bör vara väl lämpade för de åtaganden, varom här är fråga, synes uppenbart. Självfallet är å andra sidan, att i viss utsträckning jämväl andra institut, vilka från allmänheten mottaga bankmässig inlåning, böra kunna finna anledning att, då lokala eller andra förhållanden göra det lämpligt, vidtaga åtgärder av liknande slag som de här avsedda. Självfallet är även, att, om ock det är riktigt, att de föreslagna anordningarna i första hand taga sikte på ungdomen, desamma böra kunna få betydelse jämväl i fråga om äldre personer, som finna det önskvärt att spara planmässigt.

I kommissionens betänkande lämnas uppgifter angående särskilda anstalter, som hittills blivit av sparbankerna och postsparbanken vidtagna för främjande av sparsamhet. Det bör emellertid ej förgätas, att planmässiga anordningar för befordrande av sparsamhet och ordnad hushållning i stor utsträckning förekomma jämväl annorledes. Erinras må sålunda om de intressekontor, som finnas inrättade hos en mängd företag, vilka sysselsätta talrik personal, ävensom om de budgetplaner, som från olika håll tillhandahållas hushållen i förening med planmässigt bedriven rådgivande verksamhet.

Styrelsen delar kommissionens uppfattning att intyg angående ordentligt bedrivit sparande böra vara ägnade att vid prövning av kreditfrågor eller andra ärenden, där fråga är om personlig vederhäftighet, på ett gagneligt sätt komplettera sådana upplysningar, som i övrigt förebringas eller finnas erforderliga. Givet är, att dylikt gagn bör kunna förväntas även av andra intyg, som dokumentera vederbörandes hushållsaktighet, ådagalagd exempelvis genom hushållets skötsel i överensstämmelse med budgetplan.

Kommissionens förslag angående statliga bosättningslån, sådant detsamma utformats, kan icke av styrelsen tillstyrkas. Styrelsen nödgas i olika hänseenden göra invändningar mot detsamma.

Styrelsen håller till en början före, att, i den mån särskilda anstalter skola vidtagas med ifrågavarande syfte, desamma böra begränsas till att avse bosättning i detta begrepps trängre mening, med andra ord anskaffande av

möbler och andra lösörepersedlar för utrustning av makarnas gemensamma hem. Det synes icke lämpligt att utsträcka anstalterna till att avse även andra ändamål, såsom förvärv av eget hem, varmed närmast torde avses inköp av fastighet eller tomträtt, eller igångsättande av handels-, hantverks- eller annan rörelse. Egnahemsrörelsen, som redan är i så hög grad fotad på skuldsättning, bör icke här inblandas. Igångsättande av affärsrörelse är ett företag, som merendels är av olika anledningar alltför svårbedömligt för att lämpa sig för prövning under sådana omständigheter, varom här är fråga. Hysa vederbörande förhoppningar om att kunna under de närmaste par åren amortera beräknad kostnad för egnahemsförvärv eller startande av rörelse och äro de emellertid så pass i saknad av tillgångar, att de finna sig icke kunna utan statligt bosättningslån realisera sin plan, är det otvivelaktigt sundare att med planens förverkligande och äktenskapets ingående får anstå ett eller annat år, varunder en ekonomisk grund kan åstadkommas.

Gives ändamålsbestämningen för bosättningslånen den begränsning, som ovan antytts, bör det anses så mycket mera naturligt, att den enligt styrelsens mening alltför höga maximigräns för dylika lån, som av kommissionen förordas, sänkes. Styrelsen är övertygad om, att det kommer att så gott som alltid vara i låntagarnas eget intresse — under den givna förutsättningen att deras avsikt att återbetala det lånade är allvarlig —, att lånen bliva ganska små. Deras maximibelopp synes böra begränsas till 600 kronor eller, i undantagsfall, något därutöver. Ett särskilt skäl för dylik begränsning är, att det med hänsyn till de meredels snart tillkommande barnkostnaderna är så utomordentligt viktigt, att låntagarna bliva i stånd att amortera lånen på kort tid. Denna tid torde icke böra sättas längre än till högst två år, därvid det dock får räknas med möjlighet till förlängning i händelse av svårigheter, föranledda av sådana omständigheter som sjukdom eller ofrivillig arbetslöshet.

Hålles lånebeloppet vid sådan gräns som nyss nämnts, blir i själva verket räntefrågan av ganska ringa betydelse. En räntesänkning av en procent för ett lån å 600 kronor, som återbetalas genom kvartalsvis förfallande annuiter under två år, motsvarar ett belopp av mellan sex och sju kronor. Givetvis bör emellertid, därest bosättningslån skola anordnas, räntan hållas vid så låg nivå, som under iakttagande av ekonomiska principer är möjligt.

Till bestämd skillnad från den lånerörelse, som föreslagits av bostadsproduktions-sakkunniga, ifrågasättes icke banknässighet för den av kommissionen förordade låneverksamheten. Annan säkerhet än den, som kan finnas i »att de lånesökande gjort sig kända för skötsamhet, vederhäftighet och ekonomisk förtänksamhet samt, där betingelser härför förelegat, ådagalagt sparsvilja», är icke avsedd. Kommissionen förmåler, att det under utredningsarbetet övervägts, att såsom yttersta indrivningsmedel för lånen borde, liksom för skattefordringar och barnuppfostringsbidrag, medgivas införsel i lön. Då kommissionen emellertid trott sig böra räkna med att ett medgivande av dylik införsel icke skulle uppbäras av en allmän folkmening, har kommissionen icke ansett sig kunna tillråda en bestämmelse av denna innebörd. Dock anser kommissionen, att, därest erfarenheterna framdeles skulle göra det erforderligt, denna fråga bör stå öppen för förnyat övervägande.

En konsekvens av detta ställningstagande till säkerhetsfrågan har blivit, att kommissionens förslag till lånerörelsens finansiering och handhavande går ut på att det hela skall överlämnas åt staten. Lånemedlen skola tillhandahållas av staten; låneansökningarna skola prövas och rörelsen i övrigt skötas av statens organ. De förluster, som föranledas av rörelsens avkrivningsbehov, skola täckas genom anslag å statens skattebudget. I enahanda ordning är det avsett, att administrationskostnaderna skola bestridas; dessa skola således icke till någon del uttagas genom låneräntan.

Då nu härtill kommer, att den av kommissionen skisserade apparaten för låneprövning och övrig administration näppeligen kan betecknas såsom annat än särdeles svag, är det svårt att undertrycka den mening, att den del av kommissionens förslag, som avser bosättningslån, står till hela sin anda i motsättning till de av kommissionen i samma betänkande föreslagna anordningarna för planmässigt sparande. De sistnämnda äro avsedda och säkerligen också ägnade att verka stärkande på ansvarskänslan. Det måste befaras, att en lånerörelse, sådan den av kommissionen utformats, kommer att få motsatt verkan. Det synes icke antagligt, att vare sig den låneprövning eller den indrivningsapparat, som av kommissionen föreslås, skulle bliva effektiv. Vid sådant förhållande och med hänsyn till saknaden av varje säkerhet för lånen torde det böra räknas med att avskrivningarna å lånefordringarna komme att bliva ganska ansefliga. Dessutom komme det säkerligen att, därest indrivningsåtgärder medelst utmätningsförsök skulle göras, i sådana fall merendels visa sig att, sedan de utmätningsfria tillgångarna undantagits, några ytterligare tillgångar icke stode till förfogande. Lätt nog komme under dylika omständigheter den uppfattningen att hos låntagarna göra sig gällande, att återbetalning av lånen vore en sak endast för de ordentliga och ansvarskännande låntagarna, medan de, som helt enkelt icke hade lust att fullgöra sin skyldighet, komme att gå fria. Vådligheten av en sådan utveckling med dess förlappande verkningar på ansvarskänslan och sparintresset är utan vidare klar.

Då det gällt att utfinna anordningar för låneprövningen har kommissionen, efter övervägande av flera alternativ, slutligen stannat vid att föreslå, att denna skall verkställas centralt av en statlig nämnd, benämnd statens familje- och barnanämnd, om vars inrättande för handhavande av vissa andra betydelsefulla, av befolkningsfrågan betingade uppgifter kommissionen förmåler sig i annat sammanhang framlägga förslag. Till ledning för sina avgöranden skulle nämnden erhålla yttranden över ansökningarna av ordsombud, till vilka ansökningarna skulle ingivas. Ordsombuden skulle vara skyldiga att underställa nämnden varje inkommande ansökning, vare sig densamma tillstyrktes eller avstyrktes. Att en låneprövning enligt dylika linjer icke kan förväntas bliva tillfredsställande synes styrelsen ganska uppenbart. Särskilt för den händelse låneansökningarna skulle inflyta i mycket stort antal — vilket man givetvis är skyldig att räkna med, därest en apparat av ifrågavarande slag sattes i gång — skulle näppeligen nämnden, som komme att vara avskuren från varje personlig kontakt med sökandena, bliva i stånd att ägna ansökningarna en annat än formell och rätt så ytlig granskning. Såsom ett särskilt skäl för den centrala prövningen har kommissionen anfört önskvärdheten av enhetlighet i tillämpningen av de för bosättningslånen fastställda grunderna. Den enhetlighet, som skulle vinnas, torde dock väsentligen bliva endast formell. Den reella prövningen komme att bliva beroende av ombudens skiftande synpunkter, omdömesförmåga och intresse samt deras större eller mindre grundlighet. Avgörandena skulle för den skull i realiteten bliva allt annat än enhetliga.

Såsom ännu en svaghet i den föreslagna organisationen torde böra betecknas, att kommissionen beträffande skötseln av de beviljade lånen, uppbörden och indrivningen av dem, sett sig nödsakad att hänvisa till ytterligare en statsinstitution, nämligen generalpoststyrelsen, som enligt kommissionens uttalande bör äga goda förutsättningar att effektivt övervaka låntagarklientelet och i postgirokontoret och postsparbanken anses äga organ för att effektivt kunna handhava uppbörden och indrivningen. Styrelsen känner helt naturligt icke detaljerna av postverkets organisation. Men styrelsens erfarenhet av det maktpåliggande arbetet med skötseln av en lånerörelse föran-

leder dock styrelsen att uttrycka den mening, att kommissionens uttalanden äro präglade av oberättigad optimism. En sak är att på postkontoren mottaga penningmedel, då de för befordran avlämnas. En helt annan sak är att i ordets egentliga mening vårda en utlåningsrörelse, således ägna personlig skötsel åt lånen, gå fram med lämpor och med bestämdhet allt efter omständigheterna, pröva framställningar om jämkningar, på klokt sätt verkställa indrivning, då så finnes nödvändigt o. s. v. Styrelsen föreställer sig, att generalpoststyrelsen svårligen kan åtaga sig ett dylikt betungande arbete utan att bliva nödsakad att göra en dyrbar utbyggnad av sin organisation. Kostnaderna härför, vilka enligt kommissionens förslag skulle helt bäras av staten, torde sett från praktisk synpunkt näppeligen kunna anses motiverade.

Då styrelsen av skäl, som framgå av det ovan anförda, finner sig nödsakad att avstyrka förslaget angående bosättningslån i den av kommissionen förordade utformningen, har styrelsen tillika tagit under övervägande utvägar att på ett mera tillfredsställande sätt ordna denna angelägenhet. Under antagande att beredandet av möjligheter till bosättningslån bör anses motsvara ett allmän intresse av sådan betydelse, att särskilda anordningar för dess tillgodoseende äro påkallade, tillåter sig styrelsen framlägga följande förslag.

Styrelsen utgår från att bosättningslåns syfte bör vara begränsat till att till personer, som avse att ingå eller helt nyligen ingått äktenskap och för vilka det möter svårighet att i annan ordning anskaffa nödiga bosättningsartiklar till hemmet, tillhandahålla medel för förvärv av dylika nödvändighetsting. Lånens maximistorlek bör icke överstiga 600 kronor, i undantagsfall möjligen något mera. Amorteringstiden bör ej bestämmas längre än till två år. Räntan bör vara fast och så gynnsam för låntagarna, som finnes rimligt under iakttagande av ekonomiska principer.

Lånerörelsen måste vara byggd på att kreditprövningen såväl som rörelsens skötsel i övrigt äger rum under ekonomiskt ansvar hos dem, som träffa avgörandena och hava hand om skötseln. Underlåtes iakttagande av denna grundsats måste — då därjämte hänsyn tages till att här är fråga om efter sättande av eljest gängse krav på säkerhet för krediterna — oundvikligen räknas med risk att rörelsen kommer på avvägar och därvid kommer att ej endast föranleda onödiga ekonomiska förluster utan också åstadkomma skada genom uppluckrande av ansvarskänslan hos låneklientelet.

Under visst medansvar av staten torde lånerörelsen böra handhavas av de förefintliga kreditinrättningar, som hava snarlik kreditgivning till uppgift och således äga erfarenhet och organisation för dess skötande. Härmed avses sparbankerna och affärsbankerna; dock böra även postsparbanken och riksbanken beredas tillfälle att taga del i rörelsen. Otvivelaktigt komma samtliga dessa kreditinrättningar, därest de åtaga sig att lämna sin medverkan, att vinnlägga sig om att för lånen tillhandahålla gynnsamma räntevillkor.

De makar, som erhålla lån, böra, på sätt kommissionen föreslagit, vara solidariskt ansvariga för lånets återbetalning. Deras ansökan om lån bör ingivas till kreditinrättning i den ort, varest eller i vars närhet de äro boende. Ansökningen prövas i vanlig ordning av kreditinrättningen, men ett villkor för att beviljat lån skall betraktas såsom bosättningslån i här avsedd teknisk mening bör vara, att ett sådant ortsombud, varom kommissionen gjort förslag, deltagit i prövningen av ansökningen eller eljest yttrat sig över densamma samt att kreditens beviljande blivit av ombudet tillstyrkt.

Eftersom omständigheterna få förutsättas vara sådana, att presterande av säkerhet för lånen i form av pant eller borgen ej bör ifrågasättas, gäller det att åstadkomma anordningar, varigenom en viss ersättning vinnes för den felande säkerheten. Självfallet skola såväl bankens som ortsombudets undersökningar hava givit till resultat, att, såsom kommissionen uttryckt det,

lånesökandena gjort sig kända för skötsamhet, vederhäftighet och ekonomisk förtänksamhet samt, där betingelser härför förelegat, ådagalagt sparsvilja. Ett dylikt konstaterande, ehuru det givetvis från säkerhetssynpunkt är av stor betydelse, kan emellertid svårligen av bankerna betraktas såsom ett kreditunderlag, som är i och för sig tillräckligt. Något mera bör med fog krävas. Styrelsen upptager här den av kommissionen väckta tanken om beredande av rätt till införsel i låntagares avlöning för gäldande av bosättningslån och förordrar att till säkerhetens stärkande sådan rätt meddelas. Visserligen lär det vara önskvärt, att utvidgning av rätten till införsel i möjligaste mån undvikas, men anses utlämnandet av bosättningslån utan bankmässig säkerhet motsvara ett betydande allmänt intresse, synes det, under villkor att det tekniska begreppet bosättningslån gives en fullt oomtvistlig avgränsning, vara rimligt, att införselinstitutet bringas i tillämpning. Även om så sker, komma dock påtagliga risker att kvarstå. Med hänsyn härtill och i betraktande av det allmänna intresse lär det vara befogat, att staten åtager sig att med vederbörande kreditgivare dela dessa risker enligt lämplig befunnen proportion. Det bör därvid förutsättas, att kreditgivarens och statens ansvarighet skola löpa jämsides, så att kreditgivarens intresse av lånebeloppets återbekommande oavlåtligt kommer att kvarstå. Kreditgivaren skall med andra ord bära sin procentuella andel av varje utlånad krona, som ej erhålles tillbaka. Såsom ett ytterligare skäl för detta statens övertagande av del i kreditrisken må anföras vikten av att det statliga ombudet, när han tillstyrker en låneansökan, gör detta i medvetande om att han, därest lånet beviljas, genom sitt förord iklätt staten ansvarighet.

Om således en delning av kreditrisken mellan kreditgivaren och staten må för de normala fallen anses riktig, bör slutligen tagas i betraktande ett fall, där omständigheterna tala för att staten ensam tager förlusten. Statistiskt sett lär emellertid fallet bliva rätt sällan förekommande. Vad som åsyftas är, att familjefadern avlider, innan lånet till fullo återguldits. Sker så och befinnes vid undersökning, företagen i särskild därom stadgad ordning, dödsboet vara fattigt, synes lånet böra av staten lösas och fordringen gentemot dödsboet eftergivas. Att denna bestämmelse ej må tillämpas, för den händelse vid dödsfallet förlust å lånet redan var konstaterad och mellan kreditgivaren och staten fördelad, är självfallet.

Styrelsen önskar betona, att det förslag rörande bosättningslån, som styrelsen här framlagt, icke bör betraktas annorledes än såsom en skiss, som är i behov av närmare prövning än som under den korta remisstiden varit möjligt ävensom att, därest därvid grundtankarna skulle finnas bärande, förslaget måste för slutligt bedömande i sina detaljer utformas. Det bör beaktas, att den ifrågasatta anordningens realiserande förutsätter lagstiftning, avseende utvidgning av införselinstitutet och jämkningar beträffande här avsedda fall i de bestämmelser, som reglera de ifrågakommande kreditinstitutens kreditgivning.

Stockholm den 24 januari 1936.

Underdånigst
För Svenska Bankföreningen
Dess styrelse:

